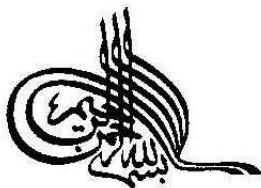

۲۰۶۷۹۳۵

کتابخانه

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

عملیات مسلح ابن عقیل

مهرماه ۱۳۶۱

سرهنک توپخانه ستاد احمد احمدی

سرشناسه	:	احمدی، احمد، ۱۳۱۱-
عنوان و نام پدیدآور	:	عملیات مسلم ابن عقیل، مهرماه ۱۳۶۱/ احمد احمدی؛ بررسی نهایی ناصر آراسته، سیدحسام هاشمی؛ [برای هیئت معارف جنگ شهید سپهبد علی صیادشیرازی.
مشخصات نشر	:	تهران: ایران سبز، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	:	دوازده، ۱۸۴ ص.
شابک	:	۹۷۸-۶۰۰-۷۴۱۶-۶۱-۷
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
موضوع	:	جنگ ایران و عراق، ۱۳۵۹-۱۳۶۷ -- عملیات مسلم بن عقیل
موضوع	:	Iran-Iraq War, ۱۹۸۰-۱۹۸۸ -- Operation Moslem ibn-Aqil
موضوع	:	جنگ ایران و عراق، ۱۳۵۹-۱۳۶۷ -- نبردها
موضوع	:	Iran-Iraq War, ۱۹۸۰-۱۹۸۸ -- Campaigns
شناسه افزوده	:	آراسته، ناصر، ۱۳۳۱ -
شناسه افزوده	:	هاشمی، سیدحسام، ۱۳۲۷-
شناسه افزوده	:	ایران. ارتش. هیأت معارف جنگ شهید سپهبد علی صیاد شیرازی
رده بندی کنگره	:	DSR ۱۶۰۷
رده بندی دیویی	:	۹۵۵/۳۰۲
شماره کتابشناسی ملی	:	۵۹۰.۹۹۱

عملیات مسلم ابن عقیل

نویسنده: سرهنگ توپخانه ستاد احمد احمدی

بررسی نهایی: سرتیپ ستاد ناصر آراسته، سرتیپ ستاد سیدحسام هاشمی

بررسی تخصصی، پیوست ها و ضمائم، آماده سازی، نمایا، نشر: سرتیپ ۲ ستاد نجات علی صادقی گویا

صفحه آرایی: احسان محرابی

طرح جلد: حامد خدمتی

نوبت/ سال چاپ: اول/ ۱۳۹۸.

شماره شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۴۱۶-۶۱-۷

شمارگان: ۱۰۰۰

ناشر: انتشارات ایران سبز

قیمت: ۱۵۰۰۰ تومان

مرکز پخش: تلفن ۲۲۴۸۸۷۵۶، نمابر ۲۲۴۸۸۶۵۰

حق چاپ برای هیئت معارف جنگ «شهید سپهبد علی صیادشیرازی» محفوظ است.

« از همه نگارندگان حوادث جنگ و همه کسانی که توان انجام وظیفه در این مهم را دارند، درخواست می‌کنم از ثبت و ضبط جزئیات این دوران غفلت نکنند و این گنجینه تمام نشدنی را برای آیندگان به ودیعه بگذارند.»

جنگ تحمیلی شکوه و عظمت ایمان و اسلام را در پهنای جهان منتشر نمود.»

امام خمینی (ره)

...

« می‌خواهیم بدانیم که این جنگ یک گنج است. آیا ما خواهیم توانست از این گنج استفاده کنیم؟ آن هشت سال جنگ، بایستی تاریخ ما را تند تند کند.»

« دفاع مقدس مظهر حماسه است، مظهر معنویت و دینداری است. مظهر آرمان خواهی، مظهر ایثار، مظهر خودگذشتگی است. مظهر ایستادگی، پایداری و مقاومت است. مظهر تدبیر و حکمت است. روایت آن جهاد نیز مقدس و جهاد است.»

مقام معظم رهبری حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله‌العالی)

فرازهایی از پیام حضرت امام(ره) در اسفندماه ۱۳۶۷
خطاب به روحانیت سراسر کشور (در رابطه با پذیرش قطعنامه ۵۹۸)

صحیفه امام خمینی(ره)، جلد ۲۱، صفحه ۲۸۳

- ما هر روز در جنگ برکتی داشتیم که در همه صحنه‌ها بهره جسته‌ایم.
- ما انقلابان را در جنگ به جهان صادر نموده‌ایم.
- ما مظلومیت خورشید و ستم متجاوزان را در جنگ ثابت نموده‌ایم.
- ما در جنگ پرده از چهره تزویر جهان‌خواران کنار زدیم.
- ما در جنگ در ستان و سمنان خود را شناخته‌ایم.
- ما در جنگ به این نتیجه رسیده‌ایم که باید روی پای خودمان بایستیم.
- ما در جنگ ابهت دو ابر قدرت شرق و غرب را شکستیم.
- ما در جنگ ریشه‌های پربار انقلاب اسلامی مان را محکم کردیم.
- ما در جنگ حس برادری و وطن‌دوستی را به یار و هم‌راهان خودمان بارور کردیم.
- ما در جنگ به مردم جهان و خصوصاً مرده منطقه نشان دادیم که علیه تمامی قدرت‌ها و ابرقدرت‌ها سالیان سال می‌توان مبارزه کرد.
- جنگ ما جنگ حق و باطل بود و تمام شدنی نیست.
- جنگ ما جنگ فقر و غنا بود.
- جنگ ما جنگ ایمان و ردالت بود و این جنگ از آدم تا ختم زندگی وجود دارد.
- جنگ ما موجب شد که تمامی سردمداران نظام‌های فاسد در مقابل اسلام احساس ذلت کنند.
- ما در جنگ برای یک لحظه هم نادم و پشیمان از عملکرد خود نیستیم. راستی مگر فراموش کرده‌ایم که ما برای ادای تکلیف جنگیده‌ایم و نتیجه، فرع آن بوده است.

● از همه اینها مهم‌تر، استمرار روح اسلام انقلابی در پرتو جنگ است، همه اینها از برکت خون‌های پاک شهدای عزیز هشت سال نبرد بود، از تلاش مادران، پدران و مردم عزیز در ده سال مبارزه با آمریکا، غرب و شوروی نشئت گرفته است.

● ملت ما تا آن روز که احساس کرد توان و تکلیف جنگ دارد، به وظیفه خود عمل نمود... آن ساعتی هم که مصلحت بقای انقلاب را در قبول قطعنامه دید و گردن نهاد، باز به وظیفه خود عمل کرد.

برای مقابله با دشمنان بدستنی با پارسا، پاسبان و چه بسیجید و اصد و قدرت اصد باشیم.

«شهید سپید علی صیاد شیرازی - ۱۳۶۴/۱۱/۲۶»

معارف جنگ

«معارف جنگ» مجموعه‌ای از یافته‌ها، ذخایر و دستاوردهای جبهه‌های نبرد حق علیه باطل است که خداوند متعال به پاس فداکاری‌ها، ایثارگری‌ها و برکت خون شهدای والامقام، نصیب رزمندگان اسلام نموده و از سینه‌های خوشان آنها به سینه‌های پاک و تشنه نسل جوان انقلاب اسلامی منتقل می‌گردد.

«هیئت معارف جنگ» از پاییز سال ۱۳۷۳ با همت والای امیر سرافراز ارتش اسلام «شهید سپهبد علی صیاد شیرازی» شکل گرفت و در سال ۱۳۷۴ با تصویب کریمانه و حمایت‌های مادی و معنوی حضرت امام خامنه‌ای (مدظله)، مقام معظم رهبری و فاعل‌دهی کل قوا، به صورت رسمی این رسالت مهم را با روحیه متعالی بسیجی بر عهده گرفته و مفتخر است که با الهام از کلام نورانی خداوند متعال مبنی بر «وَالَّذِينَ جَاءُوا فِينَا لِنَهْدِيَهُمْ لِمَ كَانُوا عَلَى الْغَلَاظَةِ بَلَّغُوا فِيهِمْ الْمَقَالَةَ» با صداقت و تلاش دسته‌جمعی در این وادی مقدس گام نهاده و این رسالت افتخارآمیز را که با گرایش «پژوهشی-فرهنگی-عمدانی-آموزشی» شکل گرفته است ادامه دهد و در این راه امید به لطف و یاری خداوند متعال دارد.

شیوه کار هیئت معارف جنگ، گردآوری تجارب جبهه‌های نبرد از سال ۱۳۷۳ تا سال ۱۳۷۸ بدین ترتیب بوده است که بر اساس زمان و مکان هر عملیات، جمعی از رزمندگان اسلام که در آن عملیات نقش مهمی را بر عهده داشته‌اند به منطقه عملیات عزیمت نموده و با یادآوری خاطرات خود در صحنه‌های نبرد و برداشت‌های تحریری، صوتی و تصویری، مجموعه‌ای از حقایق و واقعیتهای تلخ و شیرین را گردآوری نموده است. هیئت معارف جنگ از سال ۱۳۷۸ تا پایان سال ۱۳۹۸ بیش از ۱۷۰ عنوان کتاب مستند درباره وقایع هشت سال دفاع مقدس منتشر نموده است.

آموزش معارف جنگ نیز از سال ۱۳۷۴ به صورت نظری و میدانی برای هر دوره از دانشجویان سال ۳ دانشگاه افسری امام علی (ع) نیروی زمینی و از سال ۱۳۸۲ برای کلیه دانشگاه‌های افسری زمینی، هوایی، دریایی و فراپای ارتش ج.ا.ای اجرا در آمده و تا پایان سال ۱۳۹۸، تعداد ۳۱۸۹۰ نفر از فارغ‌التحصیلان دانشگاه‌های مزبور را در دو مرحله نظری و میدانی مورد آموزش داده است. از سال ۱۳۹۴، آموزش معارف جنگ برای دانشجویان سال سوم دانشگاه قرارگاه پدافند هوایی خاتم‌الانبیاء (ص) نیز به اجرا درآمد.

هیئت معارف جنگ همچنین از سال ۱۳۸۷ آموزش کارکنان وظیفه در مقاطع تحصیلی فوق دیپلم، لیسانس، فوق لیسانس و دکترا در مراکز آموزش وظیفه را پیریزی نمود و این عزیزان در زمان آموزش مقدماتی و قبل از عزیمت به بگن‌های سازمانی

خود به مدت شانزده ساعت آموزش معارف جنگ را برابر برنامه آموزشی طی نموده که تا پایان سال ۱۳۹۸، بیش از ۴۶۰ هزار نفر از کارکنان و وظیفه که فارغ التحصیل دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی کشور می‌باشند، آموزش نظری معارف جنگ را فرا گرفته‌اند.

از سال ۱۳۹۰ افسران دوره‌ی عالی رسته‌ای، در هر دوره به مدت هشت ساعت و تا پایان سال ۱۳۹۸ بیش از ۱۰ هزار نفر آموزش معارف جنگ را طی نموده‌اند.

از بهمن سال ۱۳۹۳ تا پایان سال ۱۳۹۸، بیش از ۵۳۹ هزار نفر از سربازان دیپلم و زیر دیپلم نیز در هر دوره به مدت هشت ساعت تحت آموزش معارف جنگ قرار گرفته‌اند.

آموزش معارف جنگ برای دوره‌های مدیران ارشد اجا، دافوس اجا و همچنین دانش‌آموزان پابورا، برای اولین بار در سال ۱۳۹۸ و به مدت ۱۶ ساعت به تعداد ۱۳۹۸ نفر برگزار گردید.

«بنت معارف جنگ» شهید سپهبد علی صیاد شیرازی»

فهرست

۱	پیشگفتار
۵	مقدمه
۹	فصل اول - کلیات
۱۵	فصل دوم - طرح ها و دستورات عملیاتی
۱۶	بررسی منطقه عملیات
۲۱	طرح عملیاتی کربلا ۶ قرارگاه نجف
۲۵	پیوست الف اطلاعات ۴ طرح عملیات کربلا ۶
۳۲	آخرین وضعیت گسترش یگان های دشمن در منطقه عملیاتی لشکر ۸۱ زرهی تا مورخه ۶۱/۶/۱۶
۳۶	پیوست پ (آتش پشتیبانی) به طرح عملیاتی کربلا ۶
۴۱	پیوست ت پشتیبانی خدمات رزمی به طرح عملیاتی کربلا ۶
۴۸	پیوست ث مخابرات و الکترونیک به طرح عملیات کربلا ۶
۵۲	پیوست ج هوانیروز طرح عملیاتی (کربلا ۶)
۵۸	طرح عملیاتی کربلا ۶ قرارگاه ظفر
۶۳	پیوست (الف) اطلاعات به طرح عملیاتی کربلا ۶ قرارگاه ظفر
۷۰	آخرین وضعیت گسترش یگان های دشمن در منطقه عملیاتی لشکر ۸۱ زرهی تا ۶۱/۰۶/۱۶
۷۴	پیوست پ (آتش پشتیبانی) طرح عملیاتی کربلا ۶ قرارگاه عقیل
۷۷	طرح عملیاتی بیت الله الحرام (طرح مسلم بن عقیل) قرارگاه ظفر ۱
۸۴	پیوست (الف) اطلاعات به طرح عملیاتی بیت الله الحرام
۸۷	پیوست (پ) طرح پشتیبانی آتش به دستور عملیاتی بیت الله الحرام
۸۸	پیوست (ث) مخابرات مربوط به طرح عملیاتی بیت ۱ الحرام
۹۳	فصل سوم - پیام ها، دستورات و هدایت عملیات
۹۴	جدول حوادث عملیات مسلم ابن عقیل
	فهرست پیام ها
۱۰۴	مختصات قرارگاه ظفر
۱۰۴	پدافند غیر عامل
۱۰۴	حمله احتمالی دشمن
۱۰۵	پوشش هوایی

۱۰۵	احضار فرماندهان
۱۰۵	ساعت ۳ روز ر
۱۰۴	افسران مخابرات
۱۰۵	طرح پیرو عملیاتی کربلا ۶ به اعلام وصول ف ب ۱
۱۰۶	تغییرات گسترش دشمن
۱۰۶	تعویض نیروها
۱۰۷	سرهنک ۲ ویدافر
۱۰۷	ساعت ۳ روز ر
۱۰۷	فرمانده اسکر ۸ زرهی
۱۰۸	پاتک دشمن
۱۰۸	رعایت اصول تأمین
۱۰۸	آخرین وضعیت
۱۰۹	اجرای آتش
۱۰۹	گزارش وضعیت
۱۰۹	گزارش‌های نوبه ای
۱۰۹	پاتک دشمن
۱۱۰	اعزام تانک
۱۱۰	اعزام ۴ دستگاه تانک
۱۱۰	تصرف هدف‌ها
۱۱۰	آخرین وضعیت
۱۱۱	دفع پاتک
۱۱۱	پشتیبانی نزدیک هلی کوپتر
۱۱۱	مأموریت عمل کلی
۱۱۲	پاتک دشمن
۱۱۲	فعالیت دشمن
۱۱۳	نتیجه بازجویی اسرا
۱۱۳	دفع پاتک‌های دشمن
۱۱۳	هوشیاری یگان‌های پدافند هوایی
۱۱۴	حملات هوایی دشمن
۱۱۴	خط تماس
۱۱۴	آخرین وضعیت
۱۱۵	هدایت هلی کوپترها
۱۱۵	شنود از دشمن
۱۱۵	آخرین وضعیت

۱۱۵	به طرف رزمندگان اسلام
۱۱۵	محل دیدبان
۱۱۶	ارسال گزارش نوبه ای
۱۱۶	تیپ جوادالانمه
۱۱۶	نیروی احتیاط
۱۱۶	وضعیت یگان های ظفر
۱۱۷	آخرین گسترش دشمن
۱۱۸	ارسال ک یک خط نمایی
۱۱۹	تبادل اسیر
۱۱۹	موضع کلاه پوشای دشمن
۱۱۹	اطلاعات از اسرا
۱۱۸	آخرین وضعیت
۱۱۹	برآورد اطلاعاتی
۱۱۹	آخرین وضعیت دشمن
۱۲۱	مسیر رفت و برگشت
۱۲۲	معرفی کشتی بهرام
۱۲۴	وضعیت یگان ها
۱۲۴	اطلاعات پست شنود
۱۲۵	وضعیت یگان های ظفر
۱۲۵	نیروی احتیاط
۱۲۶	یگان های دشمن
۱۲۶	وضعیت یگان ها
۱۲۶	وضعیت یگان ها
۱۲۷	آخرین وضعیت
۱۲۷	تفرقه و پراکندگی خودروها
۱۲۷	تثبیت مواضع
۱۲۷	تثبیت مواضع
۱۲۸	آخرین وضعیت
۱۲۸	عدم اعزام تانک ها
۱۲۸	انتظار اسرا
۱۲۸	تحدید سازمان دشمن
۱۲۹	کشتی های رزمی
۱۳۰	آخرین وضعیت یگان ها
۱۳۰	دفع یک دشمن
۱۳۱	باتک دشمن

۱۳۱	اسیر دشمن
۱۳۱	آخرین وضعیت
۱۳۲	ارتفاعات کهنه ریگ
۱۳۲	نیروی کمکی
۱۳۳	آخرین وضعیت
۱۳۳	فعالیت دشمن
۱۳۴	هوایماهای دشمن
۱۳۴	هماهنگی آتش
۱۳۵	وضعیت آنان‌ها
۱۳۵	آتش دشمن
۱۳۵	نارسانای‌های مشاهده شده
۱۳۶	وضعیت یگان‌های ظفر
۱۳۶	آخرین وضعیت
۱۳۷	آتش ضدآتشبار
۱۳۷	تنظیم تیر قبلی
۱۳۷	تنظیم آتش
۱۳۷	آموزش دیدبان
۱۳۸	خبرنگاران خارجی
۱۳۸	آخرین وضعیت

۱۳۹	فصل چهارم - بررسی و تجزیه و تحلیل
۱۴۰	عملیات تیپ ۵۵ هواورد در تک مورخه ۶۱/۷/۸ در سومار

پیوست‌ها:

۱۵۰	پیوست ۱: یادداشت‌هایی از خاطرات رزمندگان در عملیات مسلم بن عقیل به نقل از کتاب نبردهای صحنه عملیات غرب به قلم: سرهنگ سید یعقوب حسینی
۱۶۳	پیوست ۲: عملیات مسلم ابن عقیل به نقل از کتاب عملیات مسلم بن عقیل، انتشار سپاه پاسداران انقلاب اسلامی
۱۶۷	پیوست ۳: عملیات مسلم ابن عقیل در بیان شهید سپهبد علی صیاد شیرازی به نقل از کتاب نا گفته‌های جنگ و تقویم تاریخ دفاع مقدس جلد بیست و ششم

پیشگفتار

قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِنْ قَبْلُ

بگو! در روی زمین بگردید و ببینید پایان کار پیشینیان چگونه بوده است.

(سوره روم، آیه ۴۲)

پیشگفتار درباره مدارک تاریخی جنگ تحصیلی

۱- یادآوری مهم:

از بررسی کندگان و خوانندگان و استفاده کنندگان این مدارک درخواست می شود قبل از بررسی با کنگره زیر توجه فرمایند:
این مدارک در اجرای امریه ۶۰/۰۲/۱/۸۵-۶۱/۴/۳۰ معاونت آموزشی نیروی زمینی ارتش جمهوری اسلامی ایران گردآوری و تنظیم و تدوین گردیده است.

۲- هدف های اصلی تهیه این مدارک طبق دستورالعمل یادشده بالا به شرح زیر بوده است:

- الف- تجزیه و تحلیل هر یک از برده های عمده و بررسی علل پیروزی یا شکست آنها;
 - ب- ایجاد زمینه مطلوب برای تهیه مسائل آموزشی مراکز فرهنگی نیروی زمینی جمهوری اسلامی ایران.
 - پ- بهره برداری آموزشی از تجربیات به دست آمده از جنگ تحمیلی.
- ۳- اسناد اصلی بهره برداری شده برای تهیه این مدرک:

- الف- برآوردهای ستادی و طرح ها و دستورات به ایستاد تهیه شده در ستاد مشترک، نیروی زمینی و لشکرها و تیپ های اجراکننده عملیات که در پرونده های عملیاتی و اطلاعاتی نیروی زمینی ورده های پائین تر ثبت شده برسد.
- ب- پیام ها و دستورات و گزارشات مبادله شده بین قرارگاه ها، ستاد مشترک، نیروی زمینی لشکرها و تیپ های اجراکننده عملیات که در پرونده های عملیاتی و اطلاعاتی این قرارگاه ها ثبت گردیده بود.
- پ- خاطرات شخصی معدودی از فرماندهان و افسران ستاد که شخصاً در طرح ریزی و هدایت عملیات شرکت و یا حضور داشتند.
- ت- مدارک مورد نظر تا رده قرارگاه، لشکرها و تیپ های مستقل بوده است و پیامدها و دستوراتی که بین قرارگاه تیپ ها و گردان ها ورده های پائین تر مبادله شده در بیشتر این مدارک منظور نگردیده است.

۴- از سازمان های خارج از رده نیروی زمینی درخواست شد برای تکمیل این مدارک اسناد و مدارک عملیاتی مربوط به برده های جنگ تحمیلی را در اختیار نیروی زمینی قرار دهند ولی تا تکمیل این مجموعه مدارک خواسته شده را ارسال نکردند.

این سازمان‌ها عبارت‌اند از:

الف- سپاه پاسداران انقلاب اسلامی که نقش فعال و سهمی بسیار در عملیات داشتند.

ب- ستاد مشترک ارتش جمهوری ایران که در طرح‌ریزی و هدایت جنبه‌های سیاسی و اقتصادی جنگ تحمیلی نقش اصلی را داشته است.

پ- ژاندارمری جمهوری اسلامی ایران که قسمت عمده یگان‌های آن دوش بدوش برادران سرباز خود با یگان‌های نیروی زمینی ارتش جمهوری اسلامی ایران در نبردها شرکت داشتند.

ت- نیروی هوایی ارتش جمهوری اسلامی ایران که در منطقه آبادان و خرمشهر قسمتی از تلاش‌های دفاعی و آفندی در این منطقه را عهده‌دار بود.

توجه:

به تهیه‌کنندگان تاریخ کامل جنگ تحمیلی توصیه می‌گردد ضمن بررسی این مجموعه همکاری سازمان‌های یاد شده بالا را نیز درخواست کنند و مدارک عملیاتی آن سازمان‌ها را دریافت و در جریان روایت جنگ تحمیلی منظور نمایند.

۵- روش گردآوری مدارک موروثی:

الف- عین پرونده‌های عملیاتی و استراتژیک و طرح‌های عملیاتی قرارگاه‌های شرکت‌کننده در عملیات درخواست و دریافت شد و تمام برگ‌های این اسناد و مدارک مورد بررسی قرار گرفت.

ب- از کلیه طرح‌ها و دستورات عملیات و برآوردهای ستادی و دستورات جز به جز: نسخه‌برداری شده و عیناً در این مجموعه الحاق گردید.

پ- پرونده‌های ستادی معاونت عملیات و اطلاع‌رسانی نیروی زمینی، قرارگاه مقدم زمینی در جنوب و لشکرهای ۱۶، ۲۱، ۷۷، ۹۲ و تیپ‌های ۵۵ هوای ۸۴، یاده که در اختیار گروه بررسی قرار داده شده کلاً مطالعه گردید و پیام‌ها و دستوراتی که بین قرارگاه‌های شرکت‌کننده در

عملیات (تارده تیپ داخل) مبادله شده بود و تأثیر قابل ملاحظه‌ای در هدایت نبردها داشت عیناً نسخه‌برداری و در این مجموعه الحاق گردید. لازم به ذکر است که فقط پیام‌هایی

نسخه‌برداری شد که از نظر افسر بررسی‌کننده حائز اهمیت تشخیص داده شد و ممکن است پیام‌هایی بوده باشد که از نظر افسران دیگر مهم بوده ولی در این جزوه منظور نگردیده است.

ت- طی امریه‌ای از طریق ستاد نیروی زمینی از کلیه افسران و درجه‌داران و سربازان و غیرنظامیان شرکت‌کننده در جنگ تحمیلی درخواست شد خاطرات خود را بنویسند و برای

گروه بررسی ارسال نمایند تا بنام خود آنان ثبت گردد ولی پاسخ مثبتی به این خواسته گروه بررسی‌کننده داده نشد.

۶- روش تنظیم و تدوین این کتاب:

الف- پس از نسخه‌برداری از مدارک اصلی که در دسترس قرار گرفت این مدارک در سه قسمت جداگانه به ترتیب تاریخ تهیه و صدور تنظیم گردید که قسمت اول برآوردهای ستادی

قسمت دوم طرح‌ها و دستورات عملیاتی و قسمت سوم پیام‌ها و دستورات مبادله شده بین قرارگاه‌های اجراکننده و شرکت‌کننده بود.

ب- پس از تنظیم قسمت‌های یادشده بالا این مدارک اصلی به‌وسیله افسر بررسی‌کننده مورد مطالعه و تجزیه و تحلیل قرار گرفت و در قسمت دیگر این کتاب تهیه گردید که عبارت بودند از کلیات و تجزیه و تحلیل.

پ- با توجه به ۲ بند بالا، کتاب مجموع شامل ۵ قسمت که هر قسمت شامل مطالب زیر می‌باشد:

(۱) کلیات که شامل اطلاعات عمومی و کلی درباره نبرد اجراشده در موضوع هر کتاب است و این اطلاعات کلی عبارت‌اند از محل و تاریخ اجرای عملیات، قرارگاه اصلی، ابرازنده، اهمیت اصلی عملیات، یگان‌های عمده شرکت‌کننده خودی و دشمن و ترتیب عملیات و زمانه گسترش آنها.

(۲) رونوشت برآورد های ستادی قرارگاه‌های اجراکننده است که متأسفانه برآوردهای کتبی بندرت انجام شده و در اغلب کتاب‌ها این قسمت خالی از مدرک کتبی است و تقریباً در اغلب نبردها برآوردهای ستادی شفاهی بوده است.

(۳) رونوشت طرح‌ها و دستورات عملیاتی تهیه‌شده و صادرشده با پیوست‌های مربوطه به‌وسیله قرارگاه‌های عمل‌کننده در هر عملیات.

(۴) رونوشت پیام‌ها و دستورات اجرایی و گزارشات مبادله شده بین قرارگاه‌های شرکت‌کننده در عملیات.

(۵) بررسی مدارک و اسناد گردآوری‌شده در قسمت‌های ۲ و ۳ و ۴ و تجزیه و تحلیل آنها را ارتباط با جریان حوادث نبرد و نتیجه‌گیری چگونگی و دلایل عملیات و علل موفقیت یا عدم موفقیت در هریک از نبردها.

ت- نکته مهمی که لازم است مورد توجه قرار گیرد، مطالب بخش پنجم یعنی بررسی و تجزیه تحلیل است. این قسمت استنباط و نظریات و مشاهدات و خاطرات شخصی افسر بررسی‌کننده از جریان حوادث هر عملیات با توجه به مدارک گردآوری‌شده و ارتباط دادن حوادث با یکدیگر می‌باشد، لذا به‌صورت یک نتیجه قطعی و کامل نباید تلقی شود بلکه ممکن است بررسی‌کنندگان دیگر مدارک دیگری از هر عملیات به دست آورند یا شخصاً در عملیاتی حضور داشته‌اند و شاهد عینی جریان حوادث نبردها بوده‌اند که در ارتباط با حوادث نتیجه‌گیری دیگری از هر عملیات بکنند و نظریات کامل‌تری ارائه نمایند و برای این منظور نوع این کتاب بنام کتاب‌باز تلقی شده تا قرار دادن هر مدرک تکمیلی و ثبت کردن هرگونه نظریات افسران فرمانده یا بررسی‌کننده دیگر امکان‌پذیر باشد زیرا مسلماً مدارک گردآوری‌شده در این کتاب ثبت و ضبط همه جریانات نیست و چه‌بسا اسناد و مدارک عملیاتی

در پرونده‌های عملیاتی تیپ‌ها گردان‌ها و گروهان‌ها و سایر سازمان‌ها وجود داشته باشد که می‌توانند جریان وقایع را روشن‌تر ارائه کنند که اینگونه مدارک در هنگام تدوین این کتاب در اختیار افسر بررسی‌کننده نبود و امید است در آینده بررسی‌کنندگان و محققین دیگر تاریخ سیاسی این جنگ تحمیلی که قسمتی از تاریخ میهن اسلامی ما برای نسل‌های آینده ملت ایران عزیز خواهد بود هر چه کامل‌تر تهیه و تدوین گردد.

۷- مسائل پرسنلی و لجستیکی و پشتیبانی‌های مردمی و سازمان‌های دولتی در کتاب جداگانه‌ای موردبررسی است که پس از گردآوری مدارک کافی در مدارک جمع‌آوری شده منظور در تجزیه و تحلیل مورد نظر قرار خواهد گرفت.

۸- این کتاب با همکاری و پشتیبانی دانشکده فرماندهی و ستاد و با استفاده از تسهیلات این دانشکده گردآوری و تنظیم و تدوین گردید.

افسر تهیه‌کننده: سرهنگ توپخانه ستاد احمد احمدی

بهمن ماه ۱۳۶۴

مقدمه

توضیح: متن مقدمه از کتاب «بردهای صحنه عملیات غرب، به قلم: سرهنگ زرهی ستاد سید یعقوب حسینی، ص ۵۳۴، انتشارات ایران سبز، تهران، ۱۳۹۵» به منظور افزایش اطلاعات خوانندگان محترم در این کتاب انتخاب گردیده است.

سال ۱۳۶۱ سال تغییر سرنوشت جنگ تحمیلی بود. زیرا در نخستین روزهای آغاز این سال عملیات آفندی فتح‌المبین در منطقه عملیات دزفول و شوش به‌وسیله رزمندگان دلاور ایران اجرا گردید که نتیجه آن نبرد، عقب‌رانده شدن نیروهای متجاوز عراق در کانه غربی رودخانه کرخه تا رودخانه دویرج به مسافت تقریبی ۴۰ کیلومتر بود. که هر اسب ماه بعد از آن عملیات، عملیات دیگری در منطقه جنوب‌غربی اهواز تا خرمشهر به نام عملیات بیت‌المقدس به اجرا درآمد که نتایج بسیار درخشانی به‌بار آورد و مهم‌ترین و حساس‌ترین و حیاتی‌ترین نقطه جنگ که شهر خرمشهر بود و به اشغال نیروهای متجاوز عراق درآمده بود به‌وسیله رزمندگان فدakar ایران آزاد شد. آزاد شدن این شهر، تمام امای جاه‌طلبانه حکام بعثی عراق را به یأس مبدل ساخت و آنان از رؤیاهای دود که قادسیه صدام بیدار شدند و متوجه گردیدند که در برافروختن این جنگ تحمیلی دچار اشتباهات جبران‌ناپذیری شده‌اند. لذا تلاش کردند، حداقل از افزایش نتایج فلاکت‌بار این اشتباهات جلوگیری کنند. برای این منظور داوطلبانه از بعضی از مناطق اشغالی که هنوز در کنترل ارتش عراق بود بیرون رفتند. ولی مناطقی را به منظور تحمیل خواسته‌های خود در یک صلح احتمالی نگه داشتند. حکام عراق با توسل به سازمان‌های بین‌المللی به‌دور کاملاً جدی درخواست حل اختلافات خود با ایران از طریق مذاکرات سیاسی کرد. در حالی که هنوز قسمتی از سرزمین ایران در اشغال نیروهای متجاوز عراقی باقی ماند. و هنوز برگ برنده در دست نیروهای عراقی و حکام عراق بود، زیرا قریب دو هزار کیلومتر مربع از قلمرو ایران در مناطق مرزی خوزستان، ایلام و کرمانشاه در اشغال نیروهای عراقی باقی مانده بود. بنابراین گرچه نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران با حملات پیاپی در سال ۱۳۶۰ و اوایل سال ۱۳۶۱ برتری نظامی ایران را بر ارتش عراق به اثبات رسانده بودند، ولی هنوز موفق نشده بودند، نیروهای عراقی را حتی به خارج از خط مرز بین دو کشور عقب برانند. بدین جهت لازم بود حکومت ایران در این جنگ تحمیلی به موفقیت‌های بیشتر نظامی دست یابد تا در صورت ایجاب قبول حل اختلافات از طریق مذاکرات سیاسی، حکومت ایران حداقل در شرایط مساوی و در صورت امکان موضع قوی‌تر قرار گیرد. برای به‌وجود آوردن چنین شرایطی، لازم بود حملات نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران ادامه یابد. به همین جهت نیروهای ایران از تلاش برای بیرون راندن نیروهای متجاوز عراق از مناطق اشغالی و کشاندن جنگ به داخل خاک عراق باز نایستادند و همچنان به نبردهای تعرضی ادامه دادند. اولین عملیات در اجرای این تدبیر، عملیات رمضان بود که در همان

منطقه نبرد اهواز، خرمشهر در منطقه مرزی بین پاسگاه مرزی کوشک تا شلمچه به مرحله اجرا درآمد، اما نتیجه این نبرد، بر خلاف نبردهای قبلی موفقیت آمیز نبود. عملیات رمضان در ۲۲ تیرماه ۱۳۶۱ و حدود یک ماه بعد از پایان عملیات بیت المقدس و آزادسازی خرمشهر اجرا گردید و در حالی که نتایج عملیات بیت المقدس بسیار درخشان بود نتایج عملیات رمضان کلاً به ضرر نیروهای ما تمام شد و تلفات و خسارات سنگینی به نیروهای ما وارد گردید.

شرح نبرد رمضان در بررسی مسائل جنگ در خوزستان بیان می گردد در این بخش فقط به منظور ارتباط آن با عملیات مسلم بن عقیل اشاره ای بدان می کنیم.

عملیات رمضان به طور کلی اثرات منفی در روند حملات نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران بر جای گذاشت. زیرا در حالی که با توجه به پیروزی های درخشان عملیات فتح مبین و بیت المقدس، انتظار می رفت این سلسله عملیات پیروزمندانانه همچنان ادامه یابد و هر صحنه عملیات خوزستان نیروهای ما حداقل به کرانه شرقی رودخانه دجله برسند اما در عملیات رمضان نتیجه کلی نبرد کاملاً معکوس و علیه نیروهای ما بود. طبعاً عایسه و بررسی این نتایج کاملاً عکس یکدیگر و بررسی علل آن ها، عواملی منفی جبهه گر می شد. از جمله آن عوامل تحکیم فوق العاده مواضع پدافندی به وسیله نیروهای عراق در جبهه مرزی خط مرز و آمادگی کامل ارتش عراق برای دفاع در آن مواضع بود. به هر حال نظارت بر این که بررسی این عوامل مستلزم تحقیقات و مطالعات دقیق تری است، بایستی در بررسی کلی جنگ تحمیلی به آن پرداخت. این مبحث ما فقط مربوط به عملیات مسلم ابن عقیل است. از بحث بیشتر درباره عملیات رمضان خودداری می کنیم و فقط یادآور می شویم که نتایج منفی عملیات رمضان از نظر نظامی و سیاسی اثرات ناخوشایندی برای ملت ایران و نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران داشت. این اثرات خیلی عمیق تر و حساس تر از جنبه های ظاهری نتایج این نبرد بود. بنابراین جهت خنثی کردن اثرات منفی نبرد رمضان، لازم بود نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران به عملیات آفندی آغاز شده، در سطوح نبرد مناسب تر تداوم بخشند تا بدین وسیله به حکام عراق و حامیان وی نشان دهند که عدم موفقیت عملیات رمضان صرفاً اثرات یک عملیات مخصوص و محدود را داشته و به هیچ وجه اثرات کلی و سرنوشت ساز در جریان کلی جنگ ندارد. البته این جمله معترضانه و خارج از مطلب را باید خاطر نشان نمود که بعد از آن نبرد، حامیان حکومت بعث عراق با شدتی هرچه تمام تر کلیه امکانات پشتیبانی خود را در اختیار حکومت عراق قرار دادند تا از شکست عراق در جنگ تحمیلی جلوگیری کنند. به همین جهت حکومت عراق توانست تا زمان نگارش این مطالب که حدود پنج سال از آن تاریخ می گذرد، به حیات سیاسی خود ادامه دهد و مانع خاتمه یافتن جنگ با پیروزی نظامی ایران گردد. بر مبنای عواملی که نتیجه جنگ رمضان به بار آورد، فرماندهان یگانهای نیروهای مسلح

جمهوری اسلامی ایران تصمیم گرفتند، نبرد دیگری را هرچه زودتر در منطقه دیگری صحنه جنگ طرح و اجرا نمایند تا اثرات منفی جنگ رمضان را خنثی و برآوردهای نظامی حکومت جاه‌طلب عراق و حامیان وی را نقش بر آب سازند.

برای این منظور صحنه عملیات کرمانشاه انتخاب گردید. احتمالاً یک علت اساسی این انتخاب آن بود که در شش ماهه اول سال ۱۳۶۱ ارتش عراق عمده قوای خود را در صحنه عملیات جنوب متمرکز کرده بود تا از پیشروی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران در داخل خاک عراق جلوگیری نماید. بنابراین فرماندهان نظامی ایران برآورد کرده بودند که در صورت اجرای یک عملیات سریع و توأم با غافلگیری در یکی از مناطق نبرد غیرحساس و نسبتاً آرام، می‌توان ضربت قاطع و قابل ملاحظه‌ای بر قسمتی از یگان‌های ارتش عراق وارد ساخت و تأثیرات نبرد رمضان را از بین برد. لذا تصمیم گرفته شد این مأموریت به قرارگاه عملیاتی غرب واگذار گردد، ضمن این‌که برآورد شده بود که حداقل امتیاز بازگشتن جبهه نبرد فعال در صحنه عملیات غرب آن خواهد بود که ارتش عراق اجباراً قسمتی از نیروهای متراکز شده در صحنه عملیات خوزستان را به منطقه غرب تغییر مکان می‌دهد و در نتیجه نیروهای دشمن در صحنه عملیات جنوب تضعیف می‌گردد و امکان ادامه پیشروی نیروهای ایران در آن صحنه عملیات تقویت می‌شود. به هر حال قرارگاه عملیاتی غرب بعد از دریافت مأموریت آفندی در جبهه کرمانشاه و ایلام، منطقه نبرد سومار را برای اجرای این مأموریت مناسب‌تر تشخیص داد، زیرا نزدیک‌ترین شهر عراقی به خط تماس نیروهای دو طرف متخاصم شهر مندلی عراق بود که تا خط مقدم مواضع پدافندی نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران در غرب سومار حدود ۱۴ کیلومتر و تا خط مرز بین‌المللی فقط حدود ۸ کیلومتر فاصله داشت. چنان‌چه نیروهای رزمنده ایران موفق می‌شدند مواضع پدافندی نیروهای دشمن را در خط مرز منهدم و آن‌ها را اشغال نمایند، امکانات قابل ملاحظه‌ای برای پیشروی آنان در طرف شهر مندلی ایجاد می‌شد. بر فرض این‌که رزمندگان ما موفق به ادامه پیشروی در غرب مرز و در داخل خاک عراق تا شهر مندلی نمی‌شدند، حداقل امتیازی که برای نیروهای ما فراهم می‌شد، آن بود که اولین شهر عراقی در تیررس توپخانه‌های سبک ایران قرار می‌گرفت و تهدید جدی به‌وسیله نیروهای ایران برای این شهر ایجاد می‌شد. به‌طور کلی می‌توان گفت که اگر نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران موفق می‌شدند یک نیروی رزمنده قوی در این منطقه نبرد وارد عمل سازد، می‌توانستند موفقیت شایان توجهی به‌دست آورند و اولین شهر عراقی را به جبران شهرهای اشغال شده و ویران گشته ایران مانند خرمشهر و هویزه و قصرشیرین اشغال یا متقابلاً ویران سازند.

یک عامل دیگر انتخاب منطقه نبرد سومار برای اجرای عملیات آفندی آن بود که محور اصلی عملیاتی این منطقه که محور قصرشیرین، نفت‌شهر، سومار بود، در منطقه تحت اشغال نیروهای عراقی بود. تنها محوری که نیروهای ایران برای وصول

به این منطقه می‌توانستند استفاده کنند، محور کوهستانی و صعب‌العبور اسلام‌آباد غرب، گردنه قلاجه، زرنه (در محور ایلام) به سومار بود که از محور اصلی ایلام منشعب می‌شد و حدود ۵۰ کیلومتر جاده کوهستانی از وسط ارتفاعات می‌گذشت و به سومار می‌رسید. این محور از نظر نظامی ظرفیت و کشش نبردهای چندان وسیع و بزرگ را نداشت و امکان پشتیبانی تدارکاتی و وارد عمل کردن واحدهای بزرگ توپخانه چندان ساده نبود. به همین جهت پدافند این محور معمولاً به‌عهده ضعیف‌ترین تیپ لشکر ۸۱ زرهی واگذار شده بود که غالباً نیروی رزمی آن از دو گردان رزمی تجاوز نمی‌کرد. چنان‌که در هنگام اجرای عملیات مسلم‌ابن‌عقیل نیز تیپ ۴ مکانیزه جدیدالتأسیس لشکر ۸۱ زرهی در این منطقه نبرد گسترش داشت. ضمناً دشمن نیز همین احساس را نسبت به این منطقه نبرد داشت و با وجود این‌که شهر مندلی عراق در فاصله کمتر از ده کیلومتری هوریرا بود، ولی ارتش عراق تلاش چندان برای نفوذ در داخل خاک ایران در این منطقه و دور کردن نیروهای ایران از خط مرز از خود نشان نداده بود. حتی با وجود این‌که در اوایل جنگ تمام دشت سومار را اشغال و حداقل دامنه غربی ارتفاعات شرق دشت سومار را تصرف کرده بود، ولی در نگهداری ارتفاعات اطراف دشت سومار تعصب چندان نشان نداده و به ارتفاعات غرب سومار عقب‌نشینی کرده بود، به‌نحوی‌که در آغاز نبرد سراسر این خط تماس نیروهای دو طرف در امتداد ارتفاعات متعلق به ایران در نزدیکی خط تماس بود. البته باید توجه داشت که این خط تماس بعد از عقب‌نشینی اختیاری نیروهای متجاوز عراق از قسمتی از مناطق اشغالی که در پی آمد نبردهای فتح‌المبین و بیت‌المقدس، ارتش عراق الزامی گردید به‌وجود آمد. ولی با وجود این عقب‌نشینی، به‌علت نزدیک شدن نیروهای مندلی و نفت‌خانه عراق به خط مرز، ارتش عراق بیشترین قسمت از خاک ایران را در همین منطقه نگهداری کرد، چنان‌که بعد از آن عقب‌نشینی هنوز نیروهای عراق در منطقه حدود ۶ تا ۱۵ کیلومتر در داخل سرزمین ایران قرار داشتند. عمیق‌ترین منطقه اشغالی در شرق نفت‌شهر بود. برای روشن شدن اهمیت این منطقه برای ارتش عراق کافی است توجه کنیم که تا زمان نگارش این مطالب که ۷ سال از آغاز جنگ و ۵ سال از زمان عقب‌نشینی نیروهای عراقی می‌گذشت هنوز قسمت عمده این اراضی به‌ویژه در شرق نفت‌شهر در اشغال نیروهای متجاوز عراق بود، زیرا بعد از نبرد مسلم‌ابن‌عقیل حساسیت ارتش عراق نسبت به این منطقه افزایش فوق‌العاده‌ای پیدا کرد و ارتش عراق ضمن تحکیم مواضع پدافندی در تمام صحنه جنگ، از جمله مناطقی که توجه خاصی به آن نشان داد، همین منطقه نبرد نفت‌شهر سومار بود. با توجه به مطالبی که بیان گردید، بعد از نبرد رمضان منطقه نبرد سومار، نفت‌شهر برای زورآزمایی مجدد رزمندگان حق علیه باطل انتخاب گردید و طرح‌ریزی و آمادگی جهت اجرای نبردی دیگر برای بیرون راندن اشغالگران از میهن اسلامی ما آغاز شد.